

Hur kan jag förbjuda användning av mitt material för kommersiell text- och datautvinning?

Verk och annat skyddat material används i stor omfattning i utvecklingen av tekniska innovationer som utnyttjar **text- och datautvinningsteknik**, såsom i träning av artificiell intelligens och språkmodeller. Som upphovsman eller förläggare **kan du förbjuda** användningen av dina verk och andra skyddade material, till exempel en bok, artikel eller ett fotografi, för kommersiell text- och datautvinning. I juridiska termer talar man om att **förbehålla sig rättigheterna**.

Detta dokument ger rättsinnehavarna exempel på hur rättigheterna kan förbehållas på ett maskinläsbart sätt.

Om du vill att ditt skyddade material inte används exempelvis för träning av artificiell intelligens, kan du förbjuda text- och datautvinning för andra än vetenskapliga forskningsändamål på de sätt som presenteras nedan. Märk väl att text- och datautvinning som forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner bedriver för vetenskapliga forskningsändamål enligt lagen inte kan förhindras genom avtal eller tekniska medel.

Du måste genomföra förbudet uttryckligen och på ett behörigt sätt, dvs. med maskinläsbara metoder. Förbudet kan antecknas antingen i materialets allmänna användningsvillkor eller i filens eller webbplatsens metadata. Metadata är ett effektivare sätt att genomföra förbudet.

Rättsinnehavarnas rätt att förbehålla sig rättigheterna för kommersiell text- och datautvinning grundar sig på artikel 4.3 i direktivet om upphovsrätt på den digitala inre marknaden (DSM-direktivet). I Finland föreskrivs om denna rättighet i 13 b § 1 mom. i upphovsrättslagen.

1. Förbud genom avtals- och användningsvillkoren

Du kan komma överens om användning för kommersiell text- och datautvinning precis som om andra sätt att använda verk. Detta innebär att du kan antingen förbjuda eller tillåta kommersiell text- och datautvinning exempelvis i ett **licensavtal** där du är en part. Du kan förbjuda användning av ditt verk också i ett **användningstillstånd** som gäller ditt material genom att förbjuda kommersiell text- och datautvinning i tillstånds-, uppdrags-, beställnings- eller andra avtalsvillkor.

Du kan ange ett maskinläsbart förbud i licens- eller användningsvillkor som gäller ditt material eller i användningsvillkoren för din webbplats.

Du kan ange förbudet i användningsvillkoren exempelvis på följande sätt:

Exempelvillkor 1: "Rättsinnehavaren har förbehållit sig rättigheterna till kommersiell text- och datautvinning."

Exempelvillkor 2: "Text- och datautvinning för andra syften än vetenskaplig forskning är inte tillåten."

Se till att förbudet är uttryckt på ett tydligt sätt.

Om du vill att man alltid ber dig om tillstånd för kommersiell text- och datautvinning kan du uttrycka detta i användningsvillkoren i samband med villkoret som gäller förbudet till exempel på följande sätt:

Exempelvillkor: *"Rättsinnehavaren har förbehållit sig rättigheterna till kommersiell text- och datautvinning." Avtal om text- och datautvinning i materialet ska ingås separat med rättsinnehavaren."*

2. Förbud genom metadata

I webbmiljön kan ditt material i filformat – exempelvis en e-bok, ett fotografi, en video, en artikel eller annan publikation i PDF-format – finnas på många olika ställen. Därför räcker ett förbud som du har angett i den ursprungliga källsidans användningsvillkor inte nödvändigtvis för att effektivt förhindra text- och datautvinning om ditt material finns på flera webbplatser.

I fråga om filer är det effektivast att genomföra ett maskinläsbart förbud med hjälp av metadata som automatiskt förhindrar text- och datautvinning ur filen. Om det handlar om material som publicerats av en förläggare måste man komma överens med förläggaren om förbehållandet av rättigheterna.

2.1 FÖRBEHÅLLANDE AV RÄTTIGHETERNA I EN FIL**EPUB-filer**

The World Wide Web Consortium (W3C) har tagit fram en teknisk anvisning om EPUB-filer, med hjälp av vilken du kan förbjuda kommersiell text- och datautvinning i din EPUB-fil.

Du kan lägga till förbudet i din EPUB-fil på följande sätt:

1. Lägg till i EPUB-paketdokumentets <meta>-element egenskapen **tdm:reservation**.
2. Om du vill kan du också lägga till den valfria **tdm:policy**-egenskapen, med vilken du anger att man kan skaffa en licens till ditt material för kommersiell text- och datautvinning.

I exemplet nedan

- (1) **förbjuder rättsinnehavaren med tdm:reservation-egenskapen** kommersiell text- och datautvinning i EPUB-filen samt
- (2) **uttrycker rättsinnehavaren med tdm:policy-egenskapen** att man kan skaffa en licens för kommersiell text- och datautvinning i EPUB-filen.

```
<package prefix="tdm: http://www.w3.org/ns/tdmrep#" ...>
  <metadata ...>
    <dc:title>Document title</dc:title>
    <meta property="tdm:reservation">1</meta>
    <meta property="tdm:policy">https://provider.com/policies/policy.json</meta>
  </metadata>
</package>
```

Övriga tekniska anvisningar som tagits fram av W3C

Med metadata kan du också på andra sätt förbjuda användning av ditt material. W3C har presenterat olika sätt och listat detaljerade tekniska anvisningar om dem här: [TDM Reservation Protocol \(TDMRep\) \(w3.org\)](https://www.w3.org/TR/2011/WD-tdm-protocol-20110511/).

Märk väl att metoderna som presenteras här kan försvaga synligheten i sökmotorer.

Metadata i en PDF-fil

Du kan ange förbudet i en PDF-fils metadata på samma sätt som du anger filens nyckelord eller upphovspersonsuppgifter i metadata.

Lägg till ett förbud mot kommersiell text- och datautvinning på följande sätt:

1. Välj hamburgermenyn > Dokumentegenskaper (Windows) eller Fil > Dokumentegenskaper (macOS).
2. Välj mellanbladet "Beskrivning" och skriv upphovspersonens namn, ämne och sökord.
3. **Välj "Övriga metadata" och lägg till förbudet mot kommersiell text- och datautvinning där.**
 - a. Ange förbudet exempelvis så här: *"Rättsinnehavaren har förbehållit sig rättigheterna till kommersiell text- och datautvinning."*

Adobes engelska anvisning för hur man lägger till metadata i PDF-filer finns här: [Egenskaper och metadata för PDF-filer, Adobe Acrobat](https://helpx.adobe.com/acrobat/using/adding-metadata-to-pdf-files.html).

2.2 FÖRBEHÅLLANDE AV RÄTTIGHETERNA PÅ EN WEBBPLATS

Robots.txt-begränsningsstandarden för robotar

Robots.txt är en fil med hjälp av vilken man kan ge information till och sätta begränsningar för sökmotorer och -robotar och andra botar som undersöker webbplatser.

Du kan lägga till robots.txt-filen i mappen på högsta nivå i webbservern för din webbplats. För att lägga till robots.txt-begränsningsstandarden på en webbplats krävs en del tekniskt kunnande, och därför kan du be om hjälp exempelvis av den tekniska administratören för din webbplats.

Om du vill lägga till den här filen på din webbplats ska du göra så här:

1. Lägg till robots.txt-filen på samma ställe där du i vanliga fall skulle placera välkomstsidan för din webbplats (/index.html). Rätt plats för filen är följande: **dinwebbplats.fi/robots.txt**

2. Ange det förbud du vill ha i robots.txt-filens text
 - a. Du kan skapa filen med vilket skrivprogram som helst.
 - i. Microsoft Windows -> notepad.exe, wordpad.exe eller Microsoft Word
 - ii. Macintosh -> TextEdit
3. Skriv förbudet du vill ha i robots.txt-filen på följande sätt:

```
User-agent: *
```

```
Disallow: /
```

Exemplet ovan förhindrar alla robotars tillträde till din webbplats.

Detaljerade anvisningar på engelska om skapande av robots.txt-filer finns här: [The Web Robots Pages \(robotstxt.org\)](http://robotstxt.org). På sidan finns också en detaljerad beskrivning av robots.txt-filens funktionssätt.

Märk väl att användning av en robots.txt-fil försämrar webbplatsens synlighet i sökmotorer.